CZU: 339.7:061.1 EU:502.131.1 https://doi.org/10.59295/mpdnwe2024.35

SUSTAINABLE FINANCING: EUROPEAN OPPORTUNITIES AND TRENDS

BUMBAC Daniela
BC Moldindconbank SA, Chisinau, Republic of Moldova
bumbacdany@gmail.com
ORCID iD: 0000-0002-8457-0398

The purpose of the article: in recent years we are witnessing the ever-increasing integration of finances oriented towards economic and social well-being, compared to those oriented only towards increased financial benefits consists in identifying the fine role.

Methodology: Sustainable finance encourages transparency and long-term thinking in investments that move towards environmental goals and include all sustainable development criteria identified by the UN's Sustainable Development Goals (SDGs). By stimulating responsible investment, sustainable finance contributes to reducing greenhouse gas emissions, mitigating the negative impact of climate change on economic development, and directly helps to build a global economy that promotes social well-being in the medium and long term.

Conclusions: At the EU level, sustainable financing aims to support economic growth, while reducing pressures on the environment in order to contribute to the achievement of the climate and environmental objectives of the European Green Deal, taking into account social and governance aspects. One of the main objectives being the identification and promotion of investments in sustainable activities to enable the European Union to achieve climate neutrality by 2050

Originality: The EU Taxonomy adopted in 2020, is the cornerstone of the EU Action Plan for Sustainable Finance, in this way the European Union has taken important steps to build a sustainable financial ecosystem.

Keywords: sustainable financing, EU Taxonomy, European Green Deal

FINANȚAREA SUSTENABILĂ: OPORTUNITĂȚI ȘI TENDINȚE EUROPENE

Introducere

Finanțarea sustenabilă este una din modalitățile moderne de finanțare caracterizată prin integrarea criteriilor de sustenabilitate în procesul de luare a deciziilor financiare, fapt ce presupune finanțarea proiectelor mai eficiente energetic și neutre din perspectiva riscului climatic. Finanțarea sustenabilă este un element cheie al implimentării Strategiei Comisiei europene în integrarea considerentelor de durabilitate, ceea ce va atenua impactul dezastrelor naturale ca probleme de responsabilitate socială și de mediu care pot afecta economie.

În contextul UE, finanțarea sustenabilă este înțeleasă ca finanțarea menită să sprijine creșterea economică, integrînd aspecte sociale și de guvernanță, în scopul realizării, pe de o parte a obiectivelor climatice și de mediu, prevazute în Pactul verde european, iar pe de altă parte reducerea presiunilor asupra mediului.

După cum este reflecat în literatura europeană de specialitate, finanțarea sustenabilă este caracterizată de transparența riscurilor de sustenabilitate (ESG), cu un impact semnificativ asupra sistemului financiar, a căror atenuare poate fi asigurată de o guvernanță eficientă a actorilor financiari corporativi.

Material și metodă

Informațiile prezentate în acest articol au fost acumulate în baza unei cercetări a literaturii de specialitate europene, publicații, analize și date prezentate în rapoartele publicate la nivelul Uniunii europene, precum și prevederile actelor normative adoptate la nivelul UE. Din perspectiva abordărilor

teoretico-științifice, artcolul a fost realizat în contextul unei abordări complexe privind practica europenă în domeniul finanțării sustenabile și ulterioarele repere pentru implimentarea acestei practici în Republica Moldova.

Rezultate și discuții

La nivel internațional, abordarea conexiunii dintre problemele climatice și de mediu și finanțarea actorilor economici a fost abordată în cadrul Acordului privind schimbările climatice de la Paris din decembrie 2015. În cadrul acestui eveniment a fost aprobat un obiectiv fundamental prin care s-a stabilit de a menține creșterea medie a temperaturii sub 2ºCelsius și a unei limite de creștere la 1,5ºCelsius peste normele preindustriale. În același timp, prin Acrodul de la Paris s-a decis canalizarea finanțărilor fluxurilor de capital orientate spre emisii reduse de gaze cu efect de seră și o economie rezistentă la riscurile climatice. Prin aceste decizii asumate, se solicită statelor participante de a mobiliza finanțarea pentru investiții pentru a asigura realizarea obiectivelor stabilite și a atenua schimbărilor climatice, susținând în același timp o dezvoltare economică mai rezistentă la climă și mai sustenabile. Aceasta înseamnă încorporarea „finanțelor verzi" într-o abordare mai largă a dezvoltării sustenabile.

„Finanțarea sustenabilă reprezintă o preocupare importantă a uniunii Europene în ultima perioadă și este concepută pe termen lung, fiind interpretată ca un tip de finanțare care sprijină dezvoltarea sustenabilă a economiei, reducând în același timp presiunile asupra mediului și luând în considerare aspectele sociale și de guvernanță" [1]. Astfel, Uniunea Europeană (UE) adoptă în iunie 2020, un un cadru legal destinat facilitării investițiilor sustenabile. Acest cadru, cunoscut ca „Taxonomia UE" este piatra de temelie a Planului de acțiune al UE pentru finanțare sustenabilă. Astfel, Uniunea Europeană a făcut pași importanți pentru a construi un ecosistem financiar durabil. Unul dintre obiectivele principale fiind identificarea și promovarea investițiilor în activități sustenabile pentru a permite Uniunii Europene să atingă neutralitatea climatică până în 2050. În acest sens, taxonomia europeană se află în centrul inovațiilor de la Bruxelles, ea fiind o clasificare standardizată a activităților economice care contribuie substanțial la atingerea obiectivelor de mediu conform criteriilor științifice.

Taxonomia UE este primul sistem de clasificare standardizat și cuprinzător pentru activități economice sustenabile. Aceasta poate juca un rol important în direcționarea investițiilor în tehnologii cu emisii scăzute de carbon, ajutând investitorii să ia decizii în cunoștință de cauză. Cu toate acestea, în special în sectoarele de tranziție, depinde mult de rigurozitatea pragurilor de performanță tehnică pe care Taxonomia le aplică activităților economice care nu sunt încă „verzi".

Taxonomia UE pentru activitățile sustenabile este primul sistem de clasificare cuprinzător bazat pe știință, conceput pentru a ajuta la înțelegerea dacă o activitate economică este sustenabilă. Acesta oferă o definiție comună pentru aproximativ 80 de activități sustenabile prin stabilirea pragurilor de performanță (sau criterii de evaluare tehnică) pentru aceste activități. Unul dintre obiective este de a face dezvăluirea referitoare la taxonomie obligatorie pentru companiile mari din Uniunea Europeană. În cele din urmă, se așteaptă ca acest lucru să ajute la canalizarea investițiilor în tehnologii cu emisii scăzute de carbon, sprijinind tranziția UE către neutralitatea climatică până în 2050. Pentru a fi incluse în Taxonomie, activitățile economice trebuie să „contribuie în mod substanțial" la atenuarea sau adaptarea la schimbările climatice, fără a aduce prejudicii semnificative oamenilor („garanții sociale minime") și altor obiective de mediu.

Taxonomia UE reprezintă un cadru pentru definirea condițiilor pentru ca o activitate economică să fie considerată sustenabilă conform legislației UE și permite evaluarea sustenabilității a anumitor domenii economice, ce vizează activități peste 93% din emisiile de gaze cu efect de seră (GES) din Uniunea Europeană.

„Planul de acțiune al CE privind finanțarea creșterii sustenabile, publicat în martie 2018, include zece inițiative (inclusiv taxonomia) și are trei obiective declarate" [2]:

- ✓ *Reorientarea fluxurilor de capital către investiții sustenabile, pentru a obține o creștere sustenabilă și favorabilă incluziunii;*
- ✓ *Gestionarea riscurilor financiare care decurg din schimbările climatice, degradarea mediului și problemele sociale;*
- ✓ *Promovarea transparenței și pe termen lung în activitatea financiară și economică.*

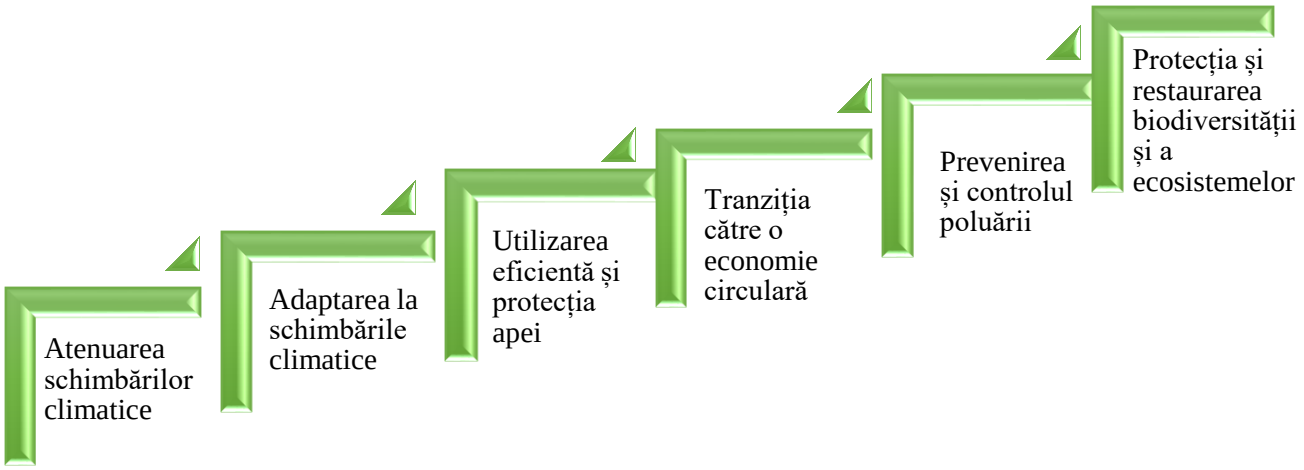

Figura 1. Obiectivele de mediu incluse în taxonomia UE

Sursa: *elaborată de autor în baza [2]*

În octombrie 2014, liderii UE au convenit asupra obiectivelor principale ale politicii privind schimbările climatice pentru 2030, fapt ce a declanșat o tranziție către un sistem cu emisii reduse de carbon, mai eficient din punct de vedere al resurselor, circular, mai competitiv și o economie sustenabilă. Acest proces de transformare urma să aducă schimbări, să suporte riscuri și să ofere noi oportunități pentru UE în domenii precum energia, transportul, cercetarea și inovarea, agricultura și dezvoltarea regională. De asemenea, prezența unei societăți civile puternice și o componentă socială în aceast process de transformare, deoarece anumite sectoare industriale și regiuni ar putea fi afectate în mod deosebit.

În iunie 2023, Comisia a emis recomandări fără caracter obligatoriu cu privire la modul în care atît companiile nefinanciare cât și financiare pot utiliza în mod voluntar instrumentele UE de finanțare sustenabilă pentru a căuta sau a oferi finanțare pentru tranziție. Setul de instrumente pentru finanțarea sustenabilă a UE nu sprijină doar companiile cu cele mai înalte înregistrări în materie de sustenabilitate, ci și companiile cu puncte de plecare diferite care au obiective clare de sustenabilitate. De asemenea, permite companiilor mai mici să obțină finanțare pentru tranziția lor într-un mod proporțional.

La Summitul privind acțiunea climatică de la New York din septembrie 2019, UE a lansat o platformă internațională privind finanțarea sustenabilă. Membrii Platformei sunt statele membre UE și alte state, din afara UE. Scopul platformei este de a face schimb și de a disemina cele mai bune practici în domeniul finanțării sustenabile, ținînd cont de amprenta ecologică, în vederea realizării comparației dintre diversele inițiative, pentru identificarea anumitor bariere și oportunitățile extinderii finanțării sustenabile din perspectiva amprentei ecologice la nivel internațional. Platforma urmărește, de asemenea, să consolideze cooperarea internațională, acolo unde este cazul, respectând în același timp contextele naționale și internaționale. Observatorii ai platformei sunt BERD, BEI și Organizația Internațională pentru Comisiile de Valori Mobiliare.

Politicile și legislația cheie ale UE care stabilesc cadrul pentru o dezvoltare mai sustenabilă, investiții responsabile includ:

• Cadrul pentru Climă și Energie 2030 și Strategia Uniunii Europene a Energiei care stabilesc obiective pentru energie mai eficientă și mai curată și emisii de CO2 mai reduse. Obiectivele cheie legiferate ale UE pentru 2030 sunt:

- creșterea eficienței energetice cu cel puțin 32,5% din consumul final energetic;
- creșterea energiei produse din surse regenerabile.

Pe lîngă prevederile normativ - legislative au fost incluse și unele măsuri ce prevăd reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în sectorul transporturilor și telecomunicațiilor, astfel încît, aceste emisii să se reducă treptat pînă la un nivel de 40% în 2030 față de 1990. Aceste măsuri vor permite UE să realizeze angajamentele asumate în cadrul Acordului climatic de la Paris.

• Strategia economiei circulare care include un plan de acțiune al UE pentru dezvoltarea unei economii circulare și cuprinde o strategie pentru reducerea materiale plastice și a deșeurilor, precum și reciclarea materiilor prime și materialelor și reutilizarea apei.

• Viziunea strategică pe termen lung a UE pentru o economie prosperă, modernă, competitivă și neutră climatică până în 2050, cu șapte domenii prioritare care trebuie transformate într-un economie a carbonului net zero în următoarele trei decenii. Această viziune pentru 2050 urmărește să asigure că tranziția este una echitabilă din punct de vedere social pentru orice cetățean sau regiune UE – și sporește competitivitatea economiei și industriei europene pe pieţele globale, asigurând locuri de muncă de înaltă calitate și o creștere sustenabilă, oferind în același timp sinergii cu alte provocări de mediu, precum calitatea aerului sau pierderea biodiversităţii.

• Planul de acțiune al Comisiei Europene privind finanțarea creșterii sustenabile, cu zece acțiuni cheie de reformare a sistemului financiar al UE - a fost adoptat în martie 2018, este în curs de desfășurare, cu sprijinul unui pachet aprobat ce conține măsuri legislative cu privire la:

- un sistem unificat de clasificare al UE („taxonomie”);
- cerințele de dezvăluire a integrării factorilor de mediu, sociali și de guvernanță (ESG) de către investitori;
- valorile de referință a emisiilor scăzute de carbon;
- protejarea investitorilor privați prin evitarea riscurilor de spălare ecologică (greenwashing)
- acțiuni și măsuri concrete în domeniul finanțării sustenabile, inclusiv standarde, etichete și orice potențiale modificări ale regulilor prudențiale.

În conținutul Planului de acțiune privind finanțarea sustenabilă au fost stabilite trei obiective de bază:

- reorientarea fluxurilor de capital către investiții sustenabile pentru a obține o creștere sustenabilă și favorabilă incluziunii;
- gestionarea riscurilor financiare care decurg din schimbările climatice, degradarea mediului și problemele sociale;
- promovarea transparenței pe termen lung în activitatea financiară și economică.

Acest plan este un răspuns la recomandările Grupului de experți la nivel înalt privind finanțarea sustenabilă, care au fost înaintate Comisiei în ianuarie 2018. Totodată, strategia stabilită în Planul de acțiune este un prim pas esențial în deplasarea finanțării către sustenabilitate, dar trebuie completată și cu măsuri în alte domenii, care necesită eforturi concertate din partea tuturor actorilor relevanți, pentru a-și atinge potențialul maxim.

Atingerea obiectivelor UE în materie de climă și energie până în 2030 presupune o creștere substanțială a investițiilor. În acest context ar fi necesare aproximativ 180 de miliarde EUR de investiții suplimentare anual până în 2030 pentru ca UE să-și atingă obiectivele de energie și de reducere a emisiilor de CO2. Aceste investiții suplimentare se referă în principal la măsuri de eficiență energetică în gospodăriile private și companiilor (sectorul industriei și serviciilor), transportul mai curat și furnizarea de energie (infrastructura rețelei și energie electrică). Marea majoritate a acestor investiții ar fi de natură privată și ar trebui să fie întreprinse atît de companii cît și cetățeni. Investiții suplimentare

mai sustenabile, de exemplu în infrastructură (rețeaua de apă, gestionarea deșeurilor, drumuri sau căi ferate) sau în cercetare și dezvoltare (implimentarea noilor tehnologii ecologice pe piață) ar trebui să fie realizate atît în sectorul public cît și cel privat.

UE a oferit deja un impuls pentru a ajuta la atragerea investițiilor necesare prin *Fondul european pentru investiții strategice* și alte initiative de acest fel. În 2017, aproape o treime din investițiile mobilizate de *Fondul European pentru Investiții Strategice (FEIS)* au fost canalizate în proiecte de energie, mediu și eficiență a resurselor și infrastructură socială. FEIS a ridicat obiectivele de investiții la 500 de miliarde EUR, cu cel puțin 40% din finanțarea alocată pentru infrastructură și inovare, cît și pentru a sprijini proiectele de acțiune climatică. Sectorului financiar îi revine un rol cheie în atingerea acestor obiective canalizate prin:

- reorientarea investițiilor către tehnologii și afaceri mai sustenabile;
- finanțarea creșterii într-o manieră sustenabilă pe termen lung;
- sprijinul la crearea unei economii circulare cu emisii scăzute de carbon, rezistentă la schimbările climatice.

În aprilie 2019, Parlamentul European a aprobat legislația care stabilește elementele de bază ale uniunii piețelor de capital, inclusiv regulamentul privind divulgările referitoare la investițiile sustenabile și riscurile de sustenabilitate. În același timp, comisia a publicat noi orientări privind raportarea informațiilor corporative legate de climă (iunie 2019), ca o completare la orientările existente privind raportarea nefinanciară (Directiva de raportare nefinanciară – 2014/95/UE), care rămân aplicabile. Orientările date oferă recomandări practice despre modul în care companiile pot raporta impactul activităților lor asupra climei, precum și impactul schimbărilor climatice asupra afacerii lor.

Recunoscând dimensiunea globală a provocărilor legate de finanțarea sustenabilă, Comisia Europeană solicită un efort coordonat, global, care să implice alți actori, cum ar fi statele membre UE, sectorul privat și principalele țări din afara UE, pentru a lua măsuri decisive pentru a promova și a conduce transformarea în zonele lor respective. În acest context, Planul de acțiune al UE privind finanțarea creșterii sustenabile stabilește un punct de referință pentru politicile relevante. Acesta își propune să fie un model pentru discuțiile viitoare în forurile internaționale pentru a promova o abordare reînnoită a gestionării mai sustenabile a sistemului financiar, inclusiv în Consiliul pentru Stabilitate Financiară, G20, G7, Națiunile Unite și Organizația Internațională a Comisiei pentru Valori Mobiliare (IOSCO).

Planul de acțiune al UE privind finanțarea creșterii sustenabile reflectă o atenție tot mai mare acordată finanțării sustenabile și în multe alte țări, inclusiv cele cu economie în curs de dezvoltare. De asemenea, prin acest plan sunt focalizate inițiativele partenerilor de dezvoltare care sprijină finanțarea publică și privată sustenabilă.

Planul de acțiune privind finanțarea creșterii sustenabile completează și alte inițiative ale Comisiei Europene care sprijină investițiile care contribuie la realizarea Agendei 2030 a Națiunilor Unite pentru dezvoltare sustenabilă și a obiectivelor sale de dezvoltare sustenabilă (ODD), în special înființarea *Fondului european pentru dezvoltare sustenabilă* (EFSD), ca parte a Planului de investiții externe (PIE), pentru a sprijini investițiile în Africa și vecinătatea Uniunii. În conformitate cu prevederile acestui plan, orice decizie privind acordurile de garantare ar trebui luate cu diligența necesară conform standardelor UE și internaționale de mediu, sociale și guvernanță (ESG). În mod specific, sustenabilitatea mediului se referă la protecția tuturor componentelor materiale ale capitalului natural legate de aer (inclusiv climă), apă, pământ și biodiversitate. În plus, toate canalele de investiții din cadrul planului de investiții externe trebuie abordate din perspectiva economiei circulare a UE .

Piața finanțelor sustenabile înregistrează condiții de creștere. În 2023, valoarea produselor de investiții sustenabile, cuprinzând obligațiuni și fonduri, care au atins o cifră de peste 7 trilioane de dolari, o creștere cu 20% față de 2022. Deși imaginea este nuanțată, tendința generală pozitivă pe piața finanțelor

sustenabile indică încrederea continuă a investitorilor și rezistența strategiilor de investiții sustenabile. Obligațiunile sustenabile au fost principalul motor al creșterii produselor sustenabile de pe piața de capital. Emisiunea a urcat la 872 de miliarde de dolari, o creștere cu 3% față de 2022, aducând valoarea cumulată a pieței din 2018 la peste 4 trilioane de dolari. Cu toate acestea, în ciuda creșterii continue a numărului și a valorii activelor, fondurile sustenabile au suferit abateri puternice în 2023, astfel intrările nete au scăzut de la 161 de miliarde de dolari în 2022 la 63 de miliarde de dolari în 2023.

Europa rămâne în continuu cea mai mare piață, cu active de aproape 2,5 trilioane de dolari, sau 85% din piața globală a finanțelor sustenbile. Deși numărul și valoarea în creștere a fondurilor durabile indică o creștere continuă, acestea s-au confruntat cu un mediu provocator în 2023. Ratele ridicate ale dobânzilor, performanța întârziată și preocupările tot mai mari cu privire la problemele legate de greenwashing au contribuit la creșterea incertitudinilor pe piața finanțărilor sustenabile.

La nivel global, în 2023 valoarea produselor de investiți durabile, incluzând obligațiuni și fonduri a atins mai mult de 700 mld. USD, înregistrând o creștere de 3% față de 2022. Obligațiunile sustenabile au fost principalul motor al creșterii produselor de pe piețele de capital durabile. Emisiunea a crescut la 872 mld. USD, creștere cu 3% față de 2022, aducînd valoare cumulată pieții din 2018 la mai mult de 4 trilioane de dolari. Cea mai mare pondere în volumul total al emisiunilor obligațiunilor sustenabile revine obligațiunilor verzi care dețin o cotă de peste 60%din volumul emis, obligațiunilor sociale revenindu-le o cotă de peste 18%.

În 2023, obligațiunile sustenabile au capturat un volum aliniat de 870 miliarde USD, cu 3% mai mult decât cifra din 2022 de 843 miliarde USD, majorindu-se față de 2018 practic de 4 ori. (figura 2) Europa este cea mai mare piață a obligațiunilor sustenabile, cu 405 miliarde USD reprezentând 46% din totalul celor emise la nivel global din 2023. La capitolul obligațiuni verzi, la fel, mai mult de jumătate (53%) din volumul a provenit din Europa, contribuind cu 309,6 miliarde USD și realizând o creștere de 23% față de 2022.Unul dintre cei mai mari zece emitenți ai obligațiunilor verzi din Europa este Marea Britanie, care a concentrat un volum de 22,5 miliarde USD.

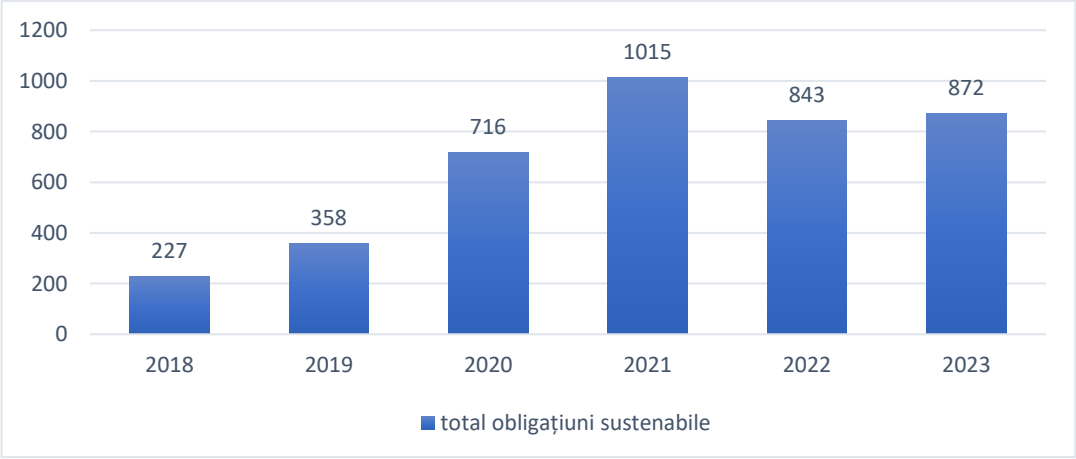

Figura 2. Dinamica pieții obligațiunilor sustenabile emise în perioada 2018-2023
Sursa: *elaborat de autor în baza datelor* https://www.climatebonds.net/market/data/

Fondurile cu tematică sustenabilă rămân un instrument important pentru a înclina piețele de capital către investiții mai durabile și, astfel, direcționează capitalul către sectoare și zone care pot contribui la dezvoltarea sustenabilă. Fluxurile nete de investiții către fondurile durabile au continuat să scadă, de la 161 mld. USD în 2022 la 63 mld.USD în 2023, fapt ce denotă o reducere semnificativă față de recordul atins în 2021, cînd nivelul acesteia a marcat cifra de 557 mld.USD. Intrările nete de investiții pentru fondurile europene sustenabile au constituit 76 mld.USD în anul 2023, ceea ce reprezintă aproape

jumătate din cifra atinsă în anul 2022, adică din 149 mld.USD. În pofida riscurilor geopolitice persistente și a unui mediu macroeconomic sumbru, investitorii au fost precauți în ceea ce privește investițiile responsabile și sustenabile, acțiuni determinate și de performanțele reduse și a nivelului scăzut al randamentelor activelor populare de investiții durabile cum ar fi cele în proiecte de energie regenerabilă și de eficiență energetică. Cu toate acestea, în comparație cu ieșirile anuale de 50 de miliarde de dolari din fondurile convenționale europene, piața europeană a fondurilor durabile a rămas relativ rezistentă, demonstrând un interes continuu al investitorilor din această categorie de active. Fondurile sustenabile ale UE, populare pentru angajamentul lor față de obiective specifice de investiții durabile și pentru abordarea substanțială a integrării sustenabilității în temeiul Regulamentului privind divulgarea finanțelor durabile al Uniunii Europene (SFDR), și-au depășit nivelul de referință cu peste 6% în 2023.

Greenwashingul rămâne cea mai importantă provocare pentru piața fondurilor sustenabile.

Concluzii

Finanțarea sustenabilă reprezintă un element esențial al politicilor economice principale, iar UE ocupă o poziție de lider în promovarea acesteia.

Investitorii au început și vor favorize și în continuare din ce în ce mai mult emisii de calitate cu obiective ESG ambițioase pe termen lung, obiective intermediare clare, raportare riguroasă a progresului, precum și dezvăluirea detaliată a alocării capitalului din produsele lor financiare durabile. Aspectele de mediu, sociale și de guvernanță vor progresa, dar urgența de a reduce emisiile de CO_2 și de atenuare a riscurilor climatice va rămâne o sursă puternică de cerere de finanțare sustenabilă. Acest lucru poate contribui la promovarea inovației și la facilitarea comercializării tehnologiilor de decarbonizare în țările în curs de dezvoltare. Ne aflăm într-o eră de ajustare, iar finanțarea sustenabilă rămâne un instrument crucial pentru a oferi sprijinul financiar necesar realizare obiectivelor de sustenabilitate atît la nivel national cît și international.

Referințe:

1. Autoritatea de supraveghere financiară, Recomandări privind abordarea prudentă a riscului climatic. Disponibil: https://asfromania.ro/uploads/articole/attachments/619627dfe59a1282090234.pdf (citat 10.10.2024)
2. EU taxonomy for sustainable activities. Disponibil: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/eu-taxonomy-sustainable-activities_en (citat 21.09.2024)
3. EU Taxonomy Regulation. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32020R0852 (citat 22.09.2024)
4. Action Plan: Financing Sustainable Growth. Disponibil: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0097 (citat 21.08.2024)
5. Overview of sustainable finance. Disponibil: https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/overview-sustainable-finance_en (citat 02.09.2024)
6. Financing a sustainable european economy. Disponibil: https://finance.ec.europa.eu/publications/high-level-expert-group-sustainable-finance-hleg_en (citat 12.09.2024)
7. Sustainable finance trends. Disponibil: https://unctad.org/system/files/official-document/wir2024_ch03_en.pdf (citat 03.09.2024)
8. Eligible activities. Disponibil: https://ec.europa.eu/sustainable-finance-taxonomy/activities/ (citat 03.09.2024)
9. https://www.climatebonds.net/market/data/ (citat 10.10.2024)